

Editörden...

Sevgili Okurlarımız,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisinin 2023 yılının dördüncü ve son sayısı olan Aralık, 24. Cilt, 4. Sayısı ile yeniden karşınızdayız. Her zaman olduğu gibi, öncelikle dergimize katkı sağlayan yazarlarımıza, hakemlerimize, okurlarımıza, Akademik Danışma Kurulumuza ve Editörler Kurulumuza sizlerin huzurunda teşekkür ediyorum. Editörler Kurulu olarak dergimizi niceliksel ve niteliksel olarak daha üst seviyelere taşımak için yoğun çaba sarf ettiğimizi sizlere bildirmek isterim. Bu sayımızda yer alan makaleleri tanıtmaya geçmeden önce dergimizde Teknik Sorumlu olarak görev almış olan ve bu sayımızdan itibaren ekibimizden ayrılan *Arş. Gör. Merve ÖZDEMİR-KILIÇ*'a dergimize yaptığı katkıları ve özverili çalışmaları için huzurunuzda teşekkür ediyor ve bundan sonraki çalışmalarında başarılar diliyorum.

Dergimizin bu sayısında altı makale yer almaktadır. Bu çalışmaları kısaca sizlerle paylaşmak istiyorum. Bu sayımızda yayımlanan ilk araştırma makalesi *Osman AKTAN* tarafından yürütülen “*Öğretmenlerin Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Sosyal Kabul Düzeylerinin İncelenmesi*” adlı çalışmadır. Öğretmenlerin özel gereksinimli bireylere yönelik sosyal kabul düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlayan bu araştırma, tarama modelinde tasarlanmış betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın verileri Düzce ili merkez ilçesinde farklı eğitim kademelerinde (okul öncesi, ilköğretim, ortaokul ve lise) görev yapan, kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi yoluyla belirlenen 1433 öğretmenden toplanmıştır. Bulgular öğretmenlerin özel gereksinimli bireylere yönelik sosyal kabul düzeylerinin; cinsiyet, aile ve yakın çevresinde özel gereksinimli birey bulunma durumu, öğretmenlerin sınıflarında özel gereksinimli birey bulunma durumu ve kaynaştırma uygulamalarının etkili bir model olduğuna yönelik inanç değişkenlerine göre anlamlı şekilde farklılaştığını göstermiştir. Ayrıca öğretmenlerin özel gereksinimli bireylere yönelik sosyal kabul düzeyleri arasında; özel gereksinimli bireylerin yetersizlik türüne, kaynaştırma uygulamalarına yönelik mesleki gelişim faaliyetlerine katılma durumlarına, eğitim düzeylerine ve mesleki kıdem değişkenlerine göre de anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Sınıfında özel gereksinimli olan öğretmenlerin daha düşük sosyal kabul puanlarına sahip oldukları belirlenmiştir. Bu bulgulardan hareketle öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına yönelik mesleki yeterliliklerinin geliştirilmesi için hizmetiçi eğitim etkinliklerinin düzenlenmesi ve deneyimli öğretmenlerin mentorluklarından yararlanılması önerilmiştir.

“*Portage Destekli Anne Eğitim Programı'nın Otizmli Çocuğun Öz Bakım Gelişimi Üzerindeki Etkisi*” adlı ikinci araştırma makalesi *Kevser KILIÇ* ve *Fatma Ülkü YILDIZ* tarafından kaleme alınmıştır. Araştırmada Portage Destekli Anne Eğitim Programı'nın otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan çocuğun öz bakım gelişimi üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda programın OSB olan çocuğun sıvı sabun ile el yıkama, çatal ile yemek yeme ve fermuarlı ceket giyme davranışı üzerindeki etkileri incelenmiş, davranışların genellenabilirlik ve kalıcılık düzeylerine bakılmış, annenin görüşleri alınmıştır. Araştırmada tek denekli araştırma modellerinden davranışlar arası çoklu başlama modeli kullanılmıştır. Katılımcılar 4 yaş 5 aylık OSB olan erkek çocuk ve 38 yaşındaki annesidir. Bağımlı değişkenler sıvı sabun ile el yıkama, çatal ile yemek yeme ve fermuarlı ceket giyme davranışlarıdır. Bağımsız değişken Portage Destekli Anne Eğitim Programı'dır. Veriler analiz edilerek çizgi grafiklerine aktarılmıştır. Bulgular incelendiğinde, programın OSB olan çocuğun sıvı sabun ile el yıkama, çatal ile yemek yeme ve fermuarlı ceket giyme davranışları üzerinde olumlu etkisinin olduğu, çocuğun davranışları genellebildiği, etkinin kalıcı ve programın uygulanabilir olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre; bu araştırmanın daha fazla sayıda OSB olan çocuk ve annesi ile çalışarak genişletilmesi ve başka araştırmalarda baba katılımı ile gerçekleştirilmesi önerilmiştir.

Üçüncü araştırma makalesi *Serpil ÇELİKTEKİN-DEMİREL*, *Halime Miray SÜMER-DODUR*, *Özlem ALTINDAĞ-KUMAŞ* ve *Yasemin YÜZBAŞIOĞLU* tarafından yürütülen “*Dinlediğini Anlama Testinin Türk Kültürüne Uyarlanması*” adlı çalışmadır. Araştırmada dinlediğini anlama ölçme aracının Türk kültürüne uyarlanmasını yapmak hedeflenmiştir. Ölçme aracının psikometrik niteliklerinin madde tepki kuramı (MTK) çerçevesinde incelenmesi amaçlanmış olup bu doğrultuda iki-parametrelili lojistik model (2PLM) kullanılmıştır. Sırasıyla, model varsayımlarından tek boyutluluk için doğrulayıcı faktör analizi, yerel bağımsızlık için Q3 istatistiği ve madde karakteristik eğrilerinin monotonik artışı varsayımı için her bir maddenin yetenek ölçeğine koşullu olarak yanıtlanma olasılıklarına ilişkin grafikler incelenmiştir. Varsayım testlerinin ardından genel model veri uyumu, madde bazında model veri uyumu, ayırtedicilik parametreleri, madde güçlük parametreleri ve bilgi fonksiyonları doğrulayıcı faktör analizinden (DFA) elde edilen faktör yükleriyle birlikte incelenmiştir. Sonuçlar madde parametrelerinin pratikteki uygulamalarda beklenen aralıklarda yer aldığını ve test bilgi fonksiyonunun ölçeğin orijinaline benzer şekilde düşük yetenek düzeyinde zirve yaptığını göstermiştir. Faktör yükleri incelendiğinde 23. madde hariç faktör yüklerinin genel kabul edilebilir sınırdan yüksek olduğunu göstermiştir. Bu maddenin modele olan katkısı istatistiksel olarak test edildiğinde, maddenin ilişkili olduğu hikaye bloğundaki diğer maddeleri tutabilmek için bu maddenin ölçme aracında yer almasının uygun olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra marjinal güvenilirlik katsayısına dayalı olarak ölçme sonuçlarının yüksek düzeyde güvenilir olduğu gözlenmiştir. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmasından elde edilen sonuçların, ölçme aracının 36 maddelik formunun tek boyutlu yapısı için yeterli geçerlik kanıtının elde edildiğine işaret ettiği öne sürülmüştür.

Münire AYDİLEK-ÇİFTÇİ, Uğur HASSAMANCIOĞLU, Demet VADİ ve İsmail Berat UZUN tarafından kaleme alınan dördüncü araştırma makalesi “*Otizm Spektrum Bozukluğuna Sahip Çocuğun Yaşamına Biyoekolojik Bakış*” adını taşımaktadır. Bu çalışmada, otizm spektrum bozukluğu olan çocukların yaşamını biyoekolojik kuram bakış açısıyla betimsel olarak ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma, bireylerin tecrübe ettikleri şeyi nasıl betimledikleri ve nasıl deneyimlediklerine yoğunlaşan betimleyici/tanımlayıcı fenomenolojik bir çalışma olarak desenlenmiştir. Araştırmaya otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa bakım veren 17 kişi katılmıştır. Verilerin toplanmasında yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Veri analizleri sonucunda mikrosistem temasında bakım veren ve çocuk, diğer aile bireyleri ve çocuk, yakın çevre ve çocuk, öğretmen ve çocuk, okul; mezosistem temasında sosyal alan bağları, egzosistem temasında ebeveyn ve öğretmen; makrosistem temasında eğitim sistemi, destek, toplum, kanunlar ve iletişim araçları; kronosistem temasında zaman ve katılım alt temaları ortaya çıkmıştır. Çocuklara bakım veren birincil kişilerin anneler olduğu, ebeveynlerin sahip oldukları sosyo-ekonomik özelliklerin ve öğretmenlerin kişilik özelliklerinin çocukların gelişim ve eğitimini etkilediği, toplumun çocuklar ve konu hakkında yeterli bilgi sahibi olmayarak çocuklara karşı önyargılı ve mesafeli olduğu görülmüştür. Yeterli maddi gelirleri olmayan ebeveynler, çocuklarına ihtiyacı olan bakımı ve eğitimi sunamadıklarını ifade etmişlerdir. Sivil toplum kuruluşlarının otizm spektrum bozukluğu olan çocukların duyu bütünleme, spor faaliyetleri, psikoloji ve beslenme gibi farklı disiplin alanlarında eğitimlere ve desteğe ulaşımlarına yardımcı olabilecekleri öne sürülmüştür.

Beşinci araştırma makalesi olan “*Okul Öncesi Dönemdeki Koklear İmplant Kullanıcısı Çocukların Sosyal Becerilerinin İncelenmesi*” adlı çalışma *Sevgi KUTLU* ve *Esra YÜCEL* tarafından kaleme alınmıştır. Çalışmada ilk olarak okul öncesi dönemdeki koklear implant kullanıcısı çocukların sosyal becerilerini (başlangıç, akademik destek, arkadaşlık ve duygularını yönetme becerileri) işiten akranlarıyla karşılaştırmak, ikinci olarak ise unilateral/bilateral koklear implant kullanımının ve okul öncesi eğitime devam etmenin sosyal beceriler üzerindeki etkisini araştırmak amaçlanmıştır. Çalışmaya yaş ortalaması 53.18 ay olan 34 koklear implantlı çocuk (16 kız, 18 erkek) ve yaş ortalaması 53.92 ay olan 36 işitmesi normal sınırlarda olan çocuk (21 kız, 15 erkek) dahil edilmiştir. Koklear implant kullanıcısı çocuklar ile işiten akranlarının sosyal becerileri “Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği” kullanılarak karşılaştırılmıştır. Unilateral/bilateral koklear implant kullanımının ve okul öncesi eğitime devam etmenin sosyal beceriler üzerindeki etkisi de araştırılmıştır. Koklear implantlı çocukların başlangıç becerileri, akademik destek becerileri, arkadaşlık becerileri ve duygularını yönetme becerilerinin işiten akranlarına göre anlamlı derecede ($p < .05$) düşük olduğu bulunmuştur. Bilateral koklear implant kullanan çocukların başlangıç becerileri unilateral koklear implant kullanan çocuklara göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu ve okul öncesi eğitime devam eden koklear implant kullanan çocukların akademik destek becerilerinin okul öncesi eğitime devam etmeyen koklear implant kullanan çocuklara göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Koklear implantlı okul öncesi dönemdeki çocukların, sosyal becerilerde işiten yaşlılarının gerisinde oldukları ve sosyal becerilerini geliştirmek için daha fazla eğitim desteğine ihtiyaç duydukları görülmüştür. Bilateral koklear implant kullanıcısı olmanın ve okul öncesi eğitime devam etmenin sosyal beceriler üzerinde olumlu etkisinin bulunduğu öne sürülmüştür.

Bu sayıda yer alan altıncı makale olan “*Göçmen Özel Gereksinimli Öğrencilerin Eğitimi Alanında Yapılan Araştırmaların Gözden Geçirilmesi*” adlı derleme makalesi *Abdulkadir KOCAOĞLU, Ayşemur ÇAYIR* ve *Nevin GÜNER-YILDIZ* tarafından kaleme alınmıştır. Araştırmada göçmen özel gereksinimli öğrencilerin (GÖGÖ) eğitimlerine yönelik 2011-2022 yılları arasında yayımlanmış araştırmaları yayımlanma yılı, yapıldığı ülke, araştırma amacı, araştırma yöntemi, katılımcıları, veri toplama araç/teknikleri ve bulguları olmak üzere çeşitli değişkenler açısından incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda sistematik derleme yöntemi benimsenerek ulusal ve uluslararası veri tabanlarında taramalar yapılmış; (a) araştırmanın 2011-2022 yılları arasında yayımlanması, (b) araştırma grubunu oluşturan katılımcıların göçmen ve herhangi bir özel gereksinim tanısı olan öğrencilerle çalışan eğitimciler, öğrencilerin kendileri ya da ebeveynlerinden oluşması, (c) araştırmanın GÖGÖ’lerin eğitimi konusunu ele alması, (d) araştırmanın Türkçe ya da İngilizce dilinde yayımlanması, (e) araştırmanın hakem sürecinden geçerek yayımlanmış araştırma olması ve (f) Joanna Briggs Institute (JBI) tarafından nitel, nicel ve karma araştırmaların metodolojik kalitelerinin değerlendirilmesi amacıyla geliştirilen kalite değerlendirme kriterlerinin en az %90’ını karşılaması ölçütlerini karşılayan dokuz araştırma analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında GÖGÖ’lerin eğitimiyle ilgili ulusal ve uluslararası alanyazında 34 araştırmaya ulaşılmış ancak bu araştırmaların büyük çoğunluğu ($n = 25$) JBI tarafından geliştirilen kalite değerlendirme kriterlerine göre belirlenen ölçütü (%90) karşılayamadığı için çalışma dışında bırakılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre GÖGÖ’lerle ilgili yapılan araştırmaların katılımcı grubunu genellikle bu öğrencilerin ebeveyn ve öğretmenlerinin oluşturduğu saptanmıştır. Çalışmanın dahil etme kriterlerini karşılayan dokuz araştırmanın tamamının nitel araştırma yöntemiyle tasarlandığı belirlenmiştir. Ayrıca en fazla araştırmanın Amerika Birleşik Devletleri’nde yapıldığı görülmüştür. Çalışmanın bulguları, GÖGÖ’lerin eğitimlerine ilişkin 2015 ve sonrasında çeşitli araştırmaların yapıldığını; bu araştırmalarda genellikle GÖGÖ’lerin aileleri ve eğitimcilerinin görüşlerine başvurulduğunu ve GÖGÖ’lerin eğitimi ile ilgili en önemli sorunların dil ve kültür farklılığından kaynaklandığını ortaya koymuştur. Ulusal ve uluslararası alanyazında yapılan çalışmaların çoğunun kalite değerlendirme kriterleri

ölçütünü karşılayamamış olması nedeniyle konunun derinlemesine incelenmesi açısından daha fazla sayıda ve daha nitelikli araştırmaya gereksinim olduğu öne sürülmüştür.

Sevgili Okurlarımız, dergimizin zamanında çıkması ve niteliğinin artırılması için yoğun çaba harcayan Editörler Kurulunda yer alan çalışma arkadaşlarıma sizlerin huzurunda bir kez daha çok teşekkür ediyorum. Siz değerli okurlarımıza, yazarlarımıza ve hakemlerimize destekleriniz ve katkılarınız için tekrar teşekkür ediyorum ve süreçteki desteklerinizi ve katkılarınızı sürdürmenizi rica ederek saygılarımı sunuyorum. 2024 yılının Mart ayında yayımlanacak olan 25. Cildin ilk sayısında tekrar buluşmayı diliyorum...

Prof. Dr. Hatice BAKKALOĞLU